

MĂRTURII DE CULTURĂ ȘI CIVILIZAȚIE DESCOPERITE ÎN BISERICA ROMÂNEASCĂ DIN RÂȘNOV (jud. Brașov)

Ligia DRĂGHICI

Situată în partea de S-E a orașului Râșnov, biserica ortodoxă "Sfântul Nicolae Vechi", este prima ctitorie a basarabilor din Transilvania, ridicată de Dan I în 1384. Ea a servit drept nucleu așezării românești ce s-a dezvoltat în jurul ei.

Documentele găsite aici în timpul lucrărilor de restaurare și consolidare, scot la iveală rolul important pe care biserica din Râșnov îl are în peisajul spiritual transilvănean.

Pe lângă alte vestigii arheologice (obiecte și unelte din ceramică și metal) s-au descoperit și **fragmente de tipărituri și manuscrise databile**, după cercetări preliminare, în secolele XVI-XVII. Descoperirea este cu atât mai interesantă cu cât ea s-a făcut în cea mai veche biserică românească din sud-estul Transilvaniei, de unde mai provin și alte cărți cu valoare deosebită. (**Catalog - poziția 56; Planșa XLVI și poziția 56, Planșa XLVII**).

Fragmentele - coresiene, manuscrise pe pergament și hârtie - au fost puse între ziduri probabil pentru a fi salvate de vicisitudinile timpului. Astfel au ajuns până la noi și au intrat în laboratoarele de restaurare, finalizarea restaurării lor fiind așteptată cu deosebit interes de specialiști, atât istorici cât și bibliofili.

Testele macro și microscopice la care au fost supuse fragmentele găsite, au dat informații asupra structurii și originii materialelor suport folosite, asupra pigmentilor și cernelurilor, asupra gradului de degradare avansat în care se aflau:

- fragmente de tipăritură și manuscrise pe hârtie fabricată manual din fibre de in și cânepă, prezentând linii de apă și filigran;
- mai multe file de manuscris pe suport pergament de vițel;
- cerneluri ferogalice, cinabru, solubile în apă și alcool etilic;
- cerneluri de tipar, neagră și roșie, solubile în apă;
- fragmente în stare avansată de descompunere cu depozite masive de tencuială, praf, paie, păr, noroi;
- cu atacuri vizibile de bacterii, mușcături, insecte și rozătoare.

De subliniat că în momentul descoperirii, documentele făceau masă comună cu tencuiala pardoselii din turnul bisericii.

Două au fost problemele deosebite pe care le-a ridicat restaurarea acestor documente și anume:

1. - curățarea și dezinfectarea lor.
- 2 - reconstituirea paginilor de tipăritură ce fac parte din Octoihul Mic- prima tipăritură coresiiană la Brașov 1557.

De comun acord cu specialiștii Laboratorului de Patologie și Restaurare a Cărții din București, s-a hotărât ca fragmentele să fie lucrate pe cât posibil bucată cu bucată, iar restul materialului să fie păstrat în camera de carantină, în loc uscat și aerisit permanent.

Curățarea a fost efectuată cu mare grijă deoarece starea documentelor nu permitea o

desprăfuire cu perii sau curățare cu bisturiul. Au fost deci degajate toate impuritățile cu ajutorul pensetei și a unor perii speciale de pluș, după care, încă încărcate cu depozite masive de murdărie, au fost spălate rapid cu ajutorul Mașinii de conservare și restaurare a hârtiei. Așezate între site speciale, foarte fine, fragmentele au fost spălate prin pulverizare cu o soluție de fenosept și apă (100 ml apă + 900 ml fenosept). După fiecare udare se acționa pompa de vid care elimina rapid apa cu impuritățile existente și totodată usca fragmentele. Operația s-a efectuat de 5-6 ori pe fiecare fragment.

După curățare și dezinfectare s-a constatat că pericolul descompunerii micilor fragmente este la fel de mare. Pe Masa de conservare s-a efectuat în continuare și o spălare cu o soluție de alcool etilic (75% alcool etilic + 25% apă). Spălarea a fost rapidă, fragmentele au fost puse între site fine și cu ajutorul aerografului s-a pulverizat soluția uniform. Cu pompa de vid a fost extras surplusul de apă și uscarea a fost uniformă și rapidă. S-a trecut apoi la o reîncliere a lor dar tot pe Masa de conservare, pe site fine, cu ajutorul aerografului, folosind o soluție de apă și carboximetilceluloză (60%apă+40%CMC). Prin acționarea pompei de vid, surplusul de apă a fost eliminat și s-a obținut o încliere uniformă și o uscare rapidă.

Fragmentele astfel tratate au fost puse între foi de netex și hârtie de filtru la presă. După presare, manevrarea lor a fost ușoară și s-a trecut la sortarea și categorisirea lor după tipul de tipăritură.

Reconstituirea din aproape în aproape a fost posibilă dând dovadă de multa răbdare și, de ce nu, și de pricepere. Fie că a fost vorba de literă cu literă, de grup de litere sau mici fragmente de cuvinte și propoziții, ele au fost unite pe sticlă - pe un suport special confecționat- pentru a putea fi văzut documentul pe ambele fețe. Unirea lor s-a făcut cu ajutorul unor fâșii mici de vâl japonez folosind CMC. Fiecare bucată de document reconstituită a fost pusă din nou la presă.

Restaurarea propriu-zisă la "dublu" cu hârtie japoneză și CMC a fost efectuată numai atunci când au fost epuizate toate fragmentele existente pentru fiecare filă.

Alături de fragmente de manuscris și tipăritură pe hârtie, au fost descoperite și alte manuscrise pe pergament (de vițel). Curățarea lor s-a făcut în prima fază mecanic, cu ajutorul periilor fine, de păr de veveriță, și a prafului de gumă, prin mișcări circulare din aproape în aproape. Curățarea umedă a fost efectuată pe Masa de conservare și restaurare, prin pulverizare cu soluție de alcool izopropilic și apă (25% apă și 75% alcool izopropilic) deoarece cernelurile - cinabru și ferogalică - erau solubile în alcool etilic.

Uscarea și relaxarea pergamentului s-a făcut în timp, folosind aceeași aparatură, ea constând în extragerea treptată și controlată a surplusului de apă, așezându-se documentul pe două site speciale, între straturi de hârtie de filtru, iar deasupra, o folie specială de polietilenă cu rol de a păstra o anumită umiditate documentului. Cu pompa de vid se extrage apa fie rapid fie în cazul pergamentului, treptat. Se obține o uscare și relaxare uniformă fără a mai fi nevoie de presare îndelungată. Operația a durat trei zile, timp în care au fost schimbate numai hârtiile de filtru.

Am prezentat în comunicare de față numai o parte din documentele ce au fost descoperite la Râșnov. Redate circuitului național, studierea lor va adăuga noi pagini la istoria culturii românești.

În momentul descoperirii

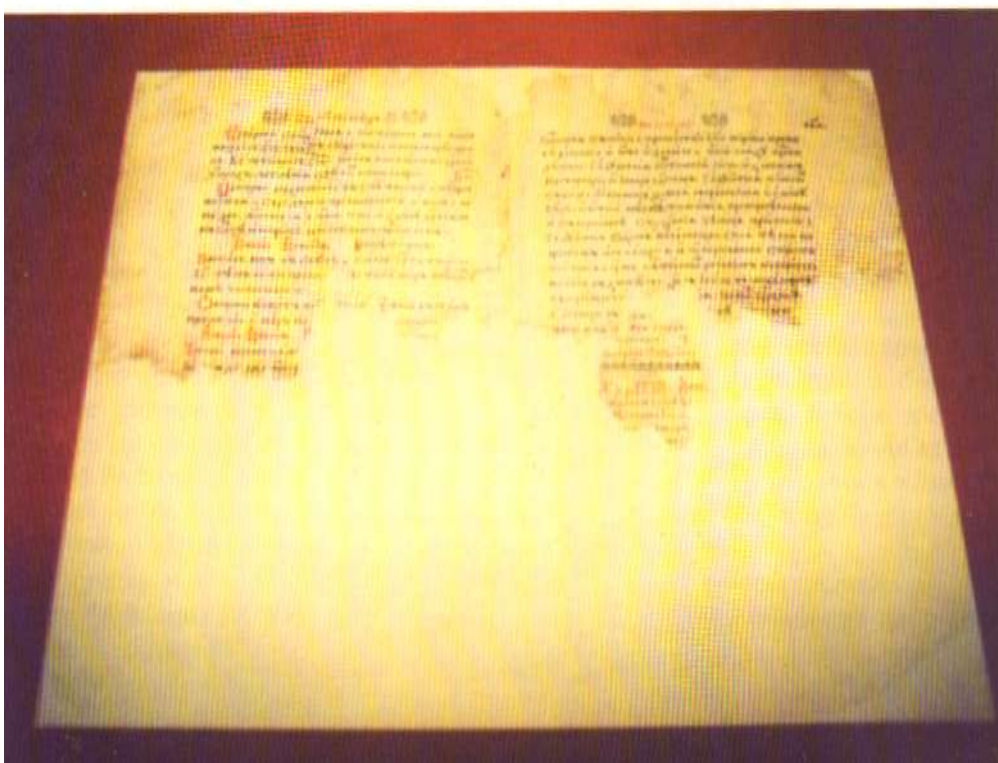

După restaurare

MANUSCRIS PE PERGAMENT

În momentul descoperirii

După restaurare

FRAGMENTE DE TIPĂRITURĂ